

Гавдьо Юрій Романович,
провідний науковий співробітник
Національної академії Служби безпеки
України, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

КОРУПЦІЯ ЯК ЖИВИЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналізуючи опубліковані роботи, у яких розглядаються питання організованої злочинної діяльності, необхідно відзначити, що практично в кожній із них зазначається неможливість здійснення організованої злочинної діяльності без наявності корумпованих зв'язків з працівниками апарату державної влади й управління, а також правоохоронних органів.

Корупція, зазвичай, є у всіх країнах. Однак у розвинених країнах вона концентрується в місцях прийняття важливих економічних рішень – виборі виконавців великих державних замовлень і т.п. Наша корупція знову ж таки має свою дуже істотну специфіку.

По-перше, вона повсюдна й досить рівномірно розподілена по різних рівнях влади. По-друге, на відміну від інших країн, у нас дуже поширене корупційне вимагання, що виражається у затягуванні рішень практично на кожній ділянці документообігу. По-третє, вітчизняні корупціонери працюють більш відкрито за загальновідомими і такими, котрі часто публікуються, ставками. До речі, складається враження, що публікацію ставок хабарів у ЗМІ ініціюють саме чиновники, щоб таким чином полегшити собі роботу з населенням і бізнесом.

Державна корупція в основному базується на присвоєнні й монополізації трьох функцій держави – контрольних, дозвільних і розподільних.

Корупціонери, пов'язані з державним контролем, привласнюють частину державних штрафів за різні порушення (контрольна корупція). Ідеальним середовищем для корупції є складні, багатошаблеві, нечіткі й швидкі правила, котрі постійно оновлюються та супроводжуються двозначними інструкціями.

При видачі всіляких дозволів (сертифікати якості, ліцензії й ін.) корупційні дії чиновників (дозвільна корупція) мають в основному характер тимчасового вимагання. Чиновник намагається максимально ускладнити процедуру дозволу, організувати неодмінні довгі черги [1].

Найнебезпечніша корупція – розподільча. Коли в руках чиновників виявляється розподіл державних коштів (пільгових кредитів, податкових пільг, держзамовлень, субсидій, компенсацій і т.п.), спокуса хабаря стає тут непереборною. Цьому сприяє низька зарплата чиновників, але жодна зарплата не може запобігти хабару – державні кошти, котрі розподіляють, дуже великі, а розміри хабаря багаторазово перевищують зарплату за кілька років. Тут не обійтися без постійної і невідвратної загрози суворих відповідальних заходів. Такі

заходи щодо корумпованих чиновників вищого рівня є в арсеналі усіх демократичних і ліберальних країн.

Основними замовниками послуг з легалізації незаконних доходів є наглядово-дозвільний, розподільний і політичний сектори корупційного ринку. Саме в цих секторах досить значні кошти попадають у руки невеликої кількості людей, зацікавлених у їх легалізації. Корумповані чиновники податкових, митних і правоохоронних органів є одночасно замовниками й інструментами легалізації злочинних доходів.

В останні роки сформувалися корупційні мережі, до яких належать:

- структура, що професійно відмиває гроші, розробляє схему, знаходить виконавця і з мінімальним рівнем ризику організує реалізацію схеми;
- банки та інші фінансові структури;
- офшорні фінансові структури;
- корумповані державні структури, які прикривають процес легалізації.

Посадові особи часто здійснюють захист корупційних мереж. Вони запобігають поширенню небажаної інформації, знищують компрометуючі документи, докладають зусиль, щоб призупинити або навіть припинити провадження за вже порушеною кримінальною або цивільною справою [2].

Ці дії провадяться у випадку виникнення ситуацій, що загрожують функціонуванню або існуванню корупційної мережі.

Злочинні мережі відрізняються від корупційних тим, що в них на місці корупційного джерела знаходиться злочинне джерело. Але участь корумпованих державних структур також є бажаною. У сучасних умовах у нашій державі зовсім не обов'язково застосовувати складні транснаціональні схеми відмивання. При заступництві корупціонерів цілком можна легалізувати злочинні доходи, не вдаючись до офшорних схем.

Зазначимо, що останнім часом діяльність корупційних мереж здобуває усе більш багатогалузевий характер, коли мережі поєднують корупціонерів із різних галузей економіки країни. Крім того, проявляється все більше зрощування корупційних і злочинних мереж з об'єднанням можливостей і механізмів легалізації.

Можна констатувати, що сучасний стан корупції в Україні та її виняткові роль і місце в економічному і політичному житті країни обумовлені не тільки історично, але й унікальними умовами й можливостями, що склалися для розвитку корупції в ході невдалих реформ.

Сучасна корупція має низку характерних рис, які істотно відрізняють її від аналогів у розвинених країнах.

1. Загальність. Корупція в нашій країні проникла в значну кількість органів державної системи. У країні практично не залишилося

органу влади, котрий тією чи іншою мірою не займається корупційною діяльністю.

2. Відкритість. На відміну від західних аналогів, корупція працює за майже загальновідомими тарифами, не соромлячись і не приховуючись. Ці тарифи часто публікуються в ЗМІ, можливо, не без участі самих корупціонерів для орієнтування споживачів у їхніх послугах.

3. Некримінальність. У цей час важко знайти корумпованого чиновника, що будує свою діяльність на кримінальних схемах. Переважна більшість хабарів береться за абсолютно законні дії, які хабарник зобов'язаний зробити, виходячи зі своїх посадових обов'язків. Однак без хабаря чиновник знайде тисячу причин, через які зробити ці дії неможливо. Він знайде безліч вигаданих помилок у документах, буде вимагати нові й нові довідки. Отже, перед бізнесменом усе виразніше буде виникати альтернатива: провести залишок життя в узгодженнях і чекати або ж заплатити один раз і все. Більшість обирає останній варіант.

4. Колективізм і кооперація. В останні роки корупція стає колективною справою. У державних організаціях працюють пов'язані за вертикальним принципом колективи співучасників. Хабар передається від підлеглих до керівників (вертикальна корупція). Впроваджуються взаємозамінність і колективна відповідальність.

5. Дефіцит і понаддефіцит. Використовуючи історичну пам'ять народу, вітчизняні чиновники працюють із використанням принципу дефіцитності благ. У сучасних умовах найчастіше створюється штучний дефіцит. Інакше кажучи, формується монопольний ринок, вхід на який закритий корумпованими чиновниками. Це загальний принцип корупції, що діє у всіх країнах. Особливістю нашої країни є створення корупційного понаддефіциту за рахунок непомірного зростання ставок хабарів. Діючи в умовах невизначеності, чиновники часто підвищують хабарі до такого нерозумного рівня, що в остаточному варіанті призведе до скорочення й навіть знищення монопольного ринку, який їх годув.

Список використаних джерел

1. Ризики та загрози організованої злочинності в Україні: стан та перспективи / Гриненко І.М., Прокоф'єва-Янчиленко Д.М., Сокрут Б.В. – К.: ВАІТЕ, 2014. – 194 с.

2. Міжнародний досвід участі спеціальних служб у протидії організованій злочинності та корупції : монографія / За заг. ред. проф. Г.В.Новицького / Ю. Р. Гавдьо, І. М. Гриненко, І. М. Дралоук, Ю. В. Луценко, В. А. Пентегов, М. П. Стрельбицький, С. Є. Шептуховський, Л. І. Щербина. – К: Нац. акад. СБ України, 2017. – 239 с.